

ศึกษาการเผยแผ่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ : กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม อำเภอนาด้าง จังหวัดเลย
A Study of Dharma Dissemination Through Information Technology: A Case Study of
Wat Pa Chariyatham, Nadauang District, Loei Province

ศตวรรษ แสนคำเพ็งใจ
พระมหาพงศ์พรทิตย์ สุธีโร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
Phramaha Pongtaratid Sutheero
Sattawat Sankamperngjai
Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus
Email: sattawat.san@student.mbu.ac.th

รับบทความ: 9 ตุลาคม 2568; แก้ไขบทความ 6 พฤศจิกายน 2568; ตอรับบทความ: 19 พฤศจิกายน 2568
Received: October 9, 2025; Revised: November 6, 2025; Accepted: November 19, 2025

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยเรื่อง ศึกษาการเผยแผ่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ : กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม อำเภอนาด้าง จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาการเผยแผ่ธรรมของวัดป่าจริยธรรม และ 3) วิเคราะห์การเผยแผ่ธรรมของวัดป่าจริยธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ และพุทธศาสนิกชน รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า อ้างอิงจากพุทธวิธี เช่น การสอนจากรูปธรรมสู่นามธรรม การสอนอย่างมีลำดับ และการยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ควบคู่ไตรสิกขา 2) รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ธรรมของวัดป่าจริยธรรม พบว่า มีแนวทางเผยแผ่ธรรมเน้นการเข้าถึงประชาชนในยุคปัจจุบัน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น การเผยแพร่วิดีโอธรรมะ การจัดอบรมออนไลน์ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารและตอบข้อธรรม และ 3) วิเคราะห์ผลของการเผยแผ่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ทำให้การเข้าถึงธรรมะมีความรวดเร็วและทั่วถึง สอดคล้องกับวิถีชีวิตยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม การเผยแผ่ธรรมผ่านเทคโนโลยีประสบปัญหา เช่น ขาดบุคลากรเชี่ยวชาญเทคโนโลยี ความเข้าใจคลาดเคลื่อนของผู้รับสาร และข้อจำกัดด้านการรักษาความถูกต้องของพระธรรมวินัย งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า หากสามารถผสมผสานเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับหลักการเผยแผ่ธรรมจะทำให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงใจคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การเผยแผ่ธรรม; ธรรมะ, วัดป่าจริยธรรม, เทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

This research article, titled A Study of Dharma Dissemination Through Information Technology: A Case Study of Wat Pa Chariyatham, Nadauang District, Loei Province, aimed to: 1) study the principles of Buddhist propagation; 2) study the Dharma dissemination models of Wat Pa Chariyatham; and 3) analyze the outcomes of Dharma dissemination at Wat Pa

Chariyatham using information technology. This study employed a qualitative research methodology, utilizing in-depth interviews with 15 key informants, including monks, religious leaders, scholars, and lay Buddhists, along with the analysis of relevant primary and secondary documents.

The findings revealed that: 1) The principles of Buddhist propagation are based on traditional Buddhist methods, such as teaching from concrete to abstract concepts, providing systematic instruction, and adhering to the Ovāda-pātimokkha (Principal Exhortation) along with the Tri-Sikkha (Threefold Training). 2) The model for Dharma dissemination at Wat Pa Chariyatham emphasizes reaching contemporary audiences by utilizing information technology as a key tool, such as disseminating Dharma videos, conducting online training, and using social media for communication and responding to Dharma inquiries. 3) The analysis of outcomes indicated that technology facilitates rapid and widespread access to Dharma, aligning with modern digital lifestyles. However, challenges were identified, including a lack of personnel skilled in technology, potential for misunderstanding by recipients, and limitations in maintaining the accuracy of the Dharma-Vinaya (Doctrine and Discipline). The research concludes that an appropriate integration of technology with traditional propagation principles can effectively reach the new generation and requires continuous development.

Keywords: Dharma Dissemination; Dharma; Wat pa Chariyatham; Information Technology

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงรักษาและสืบทอดพระธรรมคำสอนให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยเริ่มต้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล ภายหลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ได้เสด็จไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการประกาศพระธรรมจักรให้หมุนไปในโลก พระธรรมเทศนาครั้งนั้นคือ “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” อันเป็นหลักธรรมว่าด้วย “ทางสายกลาง” หรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของพระพุทธศาสนาและกลายเป็นต้นแบบของการเผยแผ่ในกาลต่อมา ภายหลังจากนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงส่งพระอรหันต์สาวกจำนวนหกสิบลู่ออกไปประกาศธรรม โดยตรัสว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย (วิ.ม. 4/24) พระดำรัสนี้นับเป็นหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกของโลก ที่แสดงให้เห็นถึงพระเมตตาอันไพศาลของพระบรมศาสดา และเป็นรากฐานสำคัญของกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกยุคทุกสมัย รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมีลักษณะหลากหลาย ทั้งในเชิงเนื้อหา วิธีสื่อสาร และวิธีเข้าถึงผู้ฟัง ซึ่งล้วนสะท้อนถึงพระปัญญาบารมีอันลึกซึ้งของพระผู้มีพระภาคเจ้า นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายว่าพระองค์ทรงใช้ “พุทธวิธีในการสอน” (Buddhist Pedagogy) ที่เน้นการสื่อสารอย่างเข้าใจธรรมชาติของผู้ฟัง เช่น การสอนโดยลำดับจากรูปธรรมสู่นามธรรม การยกอุปมาอุปไมย การเล่านิทานชาดก การถาม-ตอบ และการแสดงธรรมโดยอาศัยเหตุการณ์จริง (พระมหาประสาน สุวฑฒโน, 2563) พระพุทธองค์ยังทรงใช้ ธัมมสากัจฉา หรือการสนทนาธรรม

ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดปัญญาและความเข้าใจด้วยตนเอง อีกทั้งทรงสั่งสอนด้วย อนุศาสนิกถา คือ การให้อโวาทตักเตือนและย้ำสั่งจรรยาแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในศรัทธาและเจริญในธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545) การเผยแผ่ในสมัยพุทธกาลยังมีลักษณะสำคัญคือ การส่งธรรมทูตออกจาริก ไปเผยแผ่ตามภูมิภาคต่าง ๆ พระธรรมทูตเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นผู้สอนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็น “แบบอย่างแห่งธรรม” ที่ดำรงตนอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็น “อโวาทปาฏิโมกข์” ที่พระพุทธองค์ทรงมอบไว้เป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเทศนาธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น การแสดงออกเชิงปฏิบัติ และการใช้ปัญญาในการสื่อสารให้เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้ฟัง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับยุคสมัย และยังคงเป็นหลักสำคัญที่พระธรรมทูตในยุคปัจจุบันควรนำมาใช้ในการเผยแผ่พระศาสนาให้เข้าถึงประชาชนในบริบทใหม่ของสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทยเราควรมีการส่งเสริมให้รู้จักการคิดนอกกรอบในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อช่วยแก้ปัญหาและเป็นพลังการเผยแผ่ตามสังคมปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทยควรกลับไปทบทวนหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าแล้วนำมาพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย (พระศรีพัชโรดม (ลักษณะ กิตติญาโณ) และชยุต ภวภานันท์กุล, 2560) ทำให้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในงานวิจัยที่ผ่านมาได้สรุปสภาพปัญหาและแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันว่า “พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่หลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนายังมีปัญหาที่กัษะด้านการเผยแผ่และรูปแบบการเผยแผ่ไม่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและด้านสื่อที่ไม่ทันสมัย” ดังนั้นในการส่งเสริมและพัฒนาได้เสนอแนะวิธีการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ไทยให้จัดตั้งศูนย์การเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อสนับสนุนการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์และคณะ, 2559) จนมาถึงในยุคปัจจุบัน สังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต รวมถึงการเผยแผ่ธรรมะ สื่อดิจิทัล เช่น Facebook, YouTube เว็บไซต์ธรรมะ และแอปพลิเคชันมือถือ ได้กลายเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารและถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนไปสู่สาธารณชนอย่างรวดเร็วและทั่วถึง วิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดความจำเป็นที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคข้อมูลยุคใหม่ การเผยแผ่ธรรมะผ่านเทคโนโลยีมีข้อดีหลายประการ เช่น การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น การลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ และการสื่อสารได้อย่างทันสมัย อย่างไรก็ตาม ยังคงมีอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรผู้มีความรู้ด้านเทคโนโลยี ปัญหาการบิดเบือนเนื้อหาธรรมะ ตลอดจนความเสี่ยงต่อการถูกนำเสนอบนโซเชียลมีเดียออนไลน์ (พระครูวินัยธรรมวิไกร อภิรักษ์ และคณะ, 2567) ซึ่งล้วนส่งผลต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาโดยรวม

วัดป่าจริยธรรม อำเภอนาด่าง จังหวัดเลย เดิมชื่อ วัดถ้ำผาหม้อ เป็นสถานปฏิบัติธรรมสำคัญแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่เลขที่ 2 หมู่ที่ 10 บ้านวังเย็น ตำบลนาดอกคำ อำเภอนาด่าง จังหวัดเลย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2527 บนพื้นที่ป่าเขาที่สงบและเหมาะสมแก่การเจริญภาวนา มีเนื้อที่โดยประมาณ 220 ไร่ จากการริเริ่มของพระอาจารย์ประเสริฐ ซึ่งจุดศรัทธาผ่านมาและเห็นถึงความสัปปายะของสถานที่ จึงได้ร่วมกับญาติโยมสร้างวัดแห่งนี้นี้ขึ้น ในปัจจุบัน วัดป่าจริยธรรมอยู่ภายใต้การดูแลของ พระครูจริยสารธรรม เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ซึ่งได้สานต่อเจตนารมณ์ในการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการปฏิบัติธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ

โดยมีแนวทางที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเชิงรุก ทางวัดได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเจริญภาวนาตลอดทั้งปี (12 เดือน) โดยแบ่งเป็น “คอร์สเข้ม” สำหรับผู้ที่ต้องการปฏิบัติอย่างจริงจัง และ “คอร์สทั่วไป” สำหรับผู้สนใจทั่วไป ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการแสวงหาธรรมะที่เพิ่มขึ้นในสังคม 2. การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้หลักธรรมคำสอนสามารถเข้าถึงผู้คนในวงกว้างได้อย่างลึกซึ้ง ทางวัดจึงได้จัดตั้ง สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แห่งที่ 74 ขึ้น เพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอสื่อธรรมะที่ถูกต้องตรงตามหลักพระพุทธศาสนาสู่ผู้ฟังทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนับเป็นการเผยแพร่ธรรมะที่มุ่งสู่การสร้างปัญญาตามแนวทางของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (พระครูจริยสารธรรม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 ตุลาคม 2568) ซึ่งเป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแพร่ธรรมะอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดวิดีโอเทศนา การจัดอบรมออนไลน์ หรือการสร้างเครือข่ายพุทธศาสนิกชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยงานวิจัยของปิ่นพงศ์ วงศ์ณาศรี และวีรณช พรหมจักร (2566) ชี้ให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับญาติโยมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ พระมหาสุพรเทพ เทวชโย และคณะ (2567) ระบุถึงอุปสรรคด้านทรัพยากร บุคลากร และแนวทางการสื่อสารที่ยังไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจส่งผลให้การเผยแพร่ธรรมชาตความน่าสนใจหรือผิดหลักพระธรรมวินัย การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมยุคดิจิทัลส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คนอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีข้อมูลจาก สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2566) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของประเทศ ได้เปิดเผยผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประจำปี 2566 พบว่า คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยสูงถึงวันละ 7 ชั่วโมง 4 นาที และกิจกรรมยอดนิยมคือการใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารและความบันเทิงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นทั้งความท้าทายและโอกาสสำคัญสำหรับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่เพื่อให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง โดยที่มีสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถพลัง สุวรรณประกร และคณะ (2561) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมสื่อสารของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลและชี้ให้เห็นว่า ผู้รับสารในปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้รับสารฝ่ายเดียว (Passive Receiver) มาเป็นผู้แสวงหาข้อมูลเชิงรุก (Active Seeker) ที่จะเลือกเสพสื่อและเนื้อหาตามความสนใจของตนเองเป็นหลัก ดังนั้นการเผยแพร่ธรรมะในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอให้มีความน่าสนใจและสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้หลักธรรมคำสอนสามารถเข้าถึงและเป็นส่วนหนึ่งในสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายเลือกที่จะรับฟังที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “การเผยแพร่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ: กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม อำเภอนาด่าง จังหวัดเลย” เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จ วิเคราะห์ถึงหลักการ วิธีการ และปัจจัยที่ทำให้การเผยแพร่ธรรมผ่านสื่อดิจิทัลของวัดป่าจริยธรรมได้รับการยอมรับ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวัดและองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ ในการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมยุคดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการเผยแพร่ธรรมของวัดป่าจริยธรรม
3. เพื่อวิเคราะห์การเผยแพร่ธรรมของวัดป่าจริยธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ : กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม” ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและสนับสนุนการอภิปรายผล โดยได้จัดกลุ่มเนื้อหาการทบทวนวรรณกรรมที่สำคัญไว้ 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) แนวคิดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร และ 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ธรรมในยุคดิจิทัล ดังนี้

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท).(2522) ในหนังสือพระป่าไปสอนฝรั่งที่เมืองนอก ได้สรุปประสบการณ์การเดินทางไปต่างประเทศว่า แม้จะไม่ได้แจ้งล่วงหน้าแต่ก็เป็นการเดินทางที่สะดวกสบายและคุ้มค่า ท่านชี้ให้เห็นว่าสิ่งเดียวที่มนุษย์ทั่วโลกมีร่วมกันคือ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย ส่วนวิถีชีวิตอื่นๆ นั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะอาหารการกินของชาวต่างชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยถั่ว นมวัว และข้าวสาลี ซึ่งเป็นผลมาจากภาคการเกษตรที่เจริญก้าวหน้าของพวกเขา

สมเด็จพระสังฆราช (มี) (2506) ในหนังสือคณะสงฆ์ไทยไปลังกาครั้งกรุงศรีอยุธยา. ม.ป.ท. : ม.ป.พ. กล่าวว่า การส่งคณะสงฆ์ไทยไปยังศรีลังกาในสมัยอยุธยาเกิดขึ้นตามคำร้องขอของพระเจ้ากรุงลังกา เพื่อประกอบพิธีอุปสมบทให้แก่ชาวลังกา และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาค ภารกิจนี้สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของคณะสงฆ์ไทยในการเผยแผ่คำสอนไปยังต่างแดน ซึ่งช่วยสร้างเครือข่ายพระพุทธศาสนาในเอเชียได้และส่งเสริมการสืบทอดศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

พุทธทาสภิกขุ (2523) ในหนังสือเรื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรมยุคกึ่งพุทธกาลของธรรมทานมูลนิธิ เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ชี้ให้เห็นว่า ทุกกิจกรรมล้วนมีเป้าหมาย โดยการจัดตั้งสถานที่หรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิปัสสนานั้นมีเป้าหมายหลักคือ การมุ่งให้เกิดการปฏิบัติธรรมเมื่อการปฏิบัติธรรมเกิดขึ้นแล้ว เป้าหมายจะขยายไปสู่ การเผยแผ่ธรรม โดยผู้ปฏิบัติสามารถทำหน้าที่นี้ได้ในทุกที่ แม้จะอยู่เพียงลำพัง ทั้งหมดนี้คือกระบวนการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในด้านการปฏิบัติ แม้ในยุคปัจจุบันที่การปฏิบัติธรรมระดับสูงอาจถูกละเลย แต่ผลลัพธ์ของกิจกรรมต่างๆ ก็ยังคงประสบความสำเร็จเกินคาดหมาย เช่น การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งสามารถกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวด้านการปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมในหมู่พุทธบริษัทได้อย่างกว้างขวาง

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (2533) ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในถิ่นเดิม คือ ประเทศอินเดีย เป็นเวลาทั้งหมด 1800 ปี จึงสูญสิ้นไปจากประเทศนั้น ในระยะเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะตั้งแต่รัชการพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. 218) เป็นต้นมา พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองไม่เฉพาะในประเทศอินเดียเท่านั้น แต่ยังได้แพร่หลายไปในประเทศอื่นๆ เป็นอันมาก และได้เป็นรากฐานแห่งวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ ที่อยู่ในดินแดนเหล่านั้นอย่างสำคัญ แม้ที่ไม่สามารถดำรงตัวอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน ก็ทิ้งซากไว้ให้เห็นในศิลปกรรมต่างๆ อันแสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีต

อาจารย์วศิน อินทสระ (2538) ในหนังสือ”เทคนิคการเผยแผ่พระศาสนา ได้กล่าวว่า การเผยแผ่ศาสนาในรูปแบบการแสดงธรรมผ่านสื่อสารมวลชนและการสื่อสารในกลุ่มชน ไม่ว่าจะเป็กลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ บางแห่ง บางบุคคล และบางคณะทำได้ต้อยอย่างน่าสรรเสริญ โดยมีความตั้งใจอย่างจริงจัง วิธีการเผยแผ่มีประสิทธิภาพ และบุคลากร (วิทยากร) มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและเหมาะสม พวกเขา มีความมุ่งมั่นที่จะแนะนำและชักชวนพุทธศาสนิกชนให้ละทิ้งสิ่งที่ผิดและนำสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติ

พระไชยะลิน วงสอนเพ็ด และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง **เคราะห์การใช้สื่อออนไลน์ในการศึกษาพระธรรมวินัยและการเผยแผ่ของพระภิกษุสามเณรในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่** ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรในอำเภอเมืองแพร่ ใช้สื่อออนไลน์เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้และเผยแผ่ทำได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง แพลตฟอร์มหลัก สื่อที่นิยมใช้มากที่สุดคือ YouTube, Facebook และ Line โดย Facebook เป็นช่องทางที่ถูกใช้งานเป็นประจำ ระดับการใช้งาน โดยรวมแล้ว ระดับการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการศึกษาและเผยแผ่ธรรมะยังคงอยู่ใน ระดับปานกลาง

ปิ่นพงศ์วงศ์ณาศรี และ วีรนุช พรหมจักร (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง **เรื่องกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี** ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ดังกล่าวประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ การเผยแผ่ศาสนา หลักการเผยแผ่เชิงรุกของพระธรรมทูต บทบาทและกลวิธีของพระธรรมทูต เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และปัจจัยความสำเร็จจากกลวิธีของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

เพ็ญศรี ปักกะสินัง และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง **การพัฒนาจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล** ผลการวิจัยพบว่า การนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้งานอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงหน่วยงานด้านพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันเมื่อถึงเวลาที่ต้องปรับตัวเตรียมหน้าปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล และหลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่พึงประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรยึดหลักจริยธรรมที่สำคัญคือ โอวาทปาฏิโมกข์ หลักไตรสิกขา อริยสัจ 4 เป็นต้น

พระครูกิตติประชาทร (ละออง กิตติโร) พระสมุห์ธงชัย สุนทรจากร และสุริยะ มาตรฐาน (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง **ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณจากแบบสอบถามพระสงฆ์ 360 รูป และเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ 10 ราย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่อยู่ในระดับปานกลาง และมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีให้กับพระสงฆ์เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการเผยแผ่ธรรมะในยุคดิจิทัล**

พระครูโกวิทธรรมวาทิ, จันทร์สม์ ตาปูลิง และพระปลัดธวัชชัย ขตติยเมธี (2567) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ซึ่งว่า พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล โดยใช้โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน เพื่อเผยแผ่พระธรรมให้เข้าถึงผู้คนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความท้าทายสำคัญ การขาดทักษะด้านเทคโนโลยี การเผชิญกับข้อมูลเท็จ การแข่งขันสูงในสื่อออนไลน์ ทำให้มีข้อเสนอแนะ จัดอบรมทักษะดิจิทัล ให้แก่พระสงฆ์ สร้างเครือข่ายพระสงฆ์ออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

พระครูวินัยธรปัญญา ปญญาโร (ศรีสมุทร) และบุญเดือน ทรัพย์เพชร (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง **”การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล”** โดยพบว่า ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุคสมัยปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ยุคดิจิทัลพุทธศาสนิกชนจะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ต เพิ่มมากขึ้นอย่างเสนอให้ จัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลผ่านโซเชียล

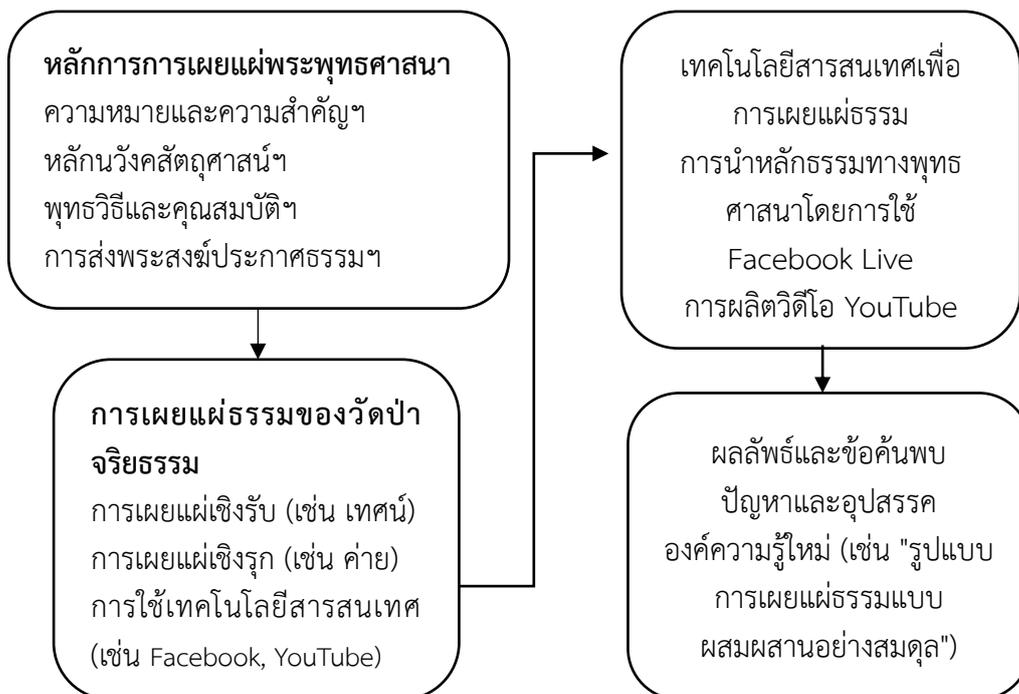
มีเดีย เช่น Facebook, Line, และ YouTube โดยใช้วิธีการที่เข้าใจง่าย เช่น ภาพนิ่ง วิดีโอสั้น หรือการถ่ายทอดสด (ไลฟ์สด) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าถึงธรรมะได้สะดวกยิ่งขึ้นในโลกออนไลน์

พระรุ่งตะวัน สิริวัฒน์ (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พุทธวิธีการเผยแผ่พุทธศาสนาในสื่อออนไลน์ยุค 5 G โดยพบว่า การใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Line, และ YouTube เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยให้ผู้คน เข้าถึงหลักธรรมได้สะดวกและรวดเร็ว ผ่านรูปแบบที่เข้าใจง่าย ทั้งวิดีโอ ภาพนิ่ง และข้อความ หัวใจสำคัญคือ ผู้เผยแผ่ ควรยึดมั่นในหลักธรรมสำคัญ เช่น โอวาท 3 และไตรสิกขา ต้องเข้าใจง่ายและน่าสนใจ หากทำได้เหมาะสม จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะกับผู้ที่ไม่มีเวลาจำกัด

ภมร สีลารักษ์ และ พระมหาพงศ์พรทิตย์ สุธีโร (ก้องเสียง) (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์เป็นภารกิจสำคัญที่สืบทอดมาแต่พุทธกาล โดยในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่ 5 ด้าน ดังนี้ ศาสนธรรม เน้นการทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ศาสนบุคคล พระสงฆ์บางส่วนยังต้องปรับปรุงด้านความประพฤติ ศาสนสถาน วัดมีความพร้อมและเอื้อต่อการจัดกิจกรรม ศาสนพิธี ใช้ประเพณีท้องถิ่นเป็นสื่อในการเผยแผ่อย่างยั่งยืน และศาสนวัตถุ: มีพระไตรปิฎกแต่ยังขาดการนำมาใช้ประโยชน์และการเผยแผ่ผ่านสื่อสมัยใหม่เพื่อเสริมสร้างศรัทธาในชุมชนอย่างยั่งยืน ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และส่งเสริมการเผยแผ่โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และหน่วยงานราชการ (หลักการ “บวร”)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาการเผยแผ่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ : กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม อำเภอนาดัง จังหวัดเลยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดกระบวนการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแพร่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ : กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูล 2 ส่วนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)** ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ธรรมของวัดป่าจริยธรรม จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์ (ผู้ดำเนินการเผยแพร่) 2) ผู้นำทางศาสนาและนักวิชาการ และ 3) พุทธศาสนิกชน (ผู้รับสาร)

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง (IOC) และปรับแก้ตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน ดังนี้

ข้อมูลเอกสาร: ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลภาคสนาม: ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 15 รูป/คน ด้วยตนเอง โดยมีการบันทึกเสียง (เมื่อได้รับอนุญาต) และการจดบันทึก

5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมด (ทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์) มาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ควบคู่กับการสังเคราะห์ (Synthesis) และการตีความ (Interpretation) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแพร่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ : กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม อำเภอนาด่าง จังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการเผยแพร่ธรรมของวัดป่าจริยธรรม
3. เพื่อวิเคราะห์การเผยแพร่ธรรมของวัดป่าจริยธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

1. **หลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา** ผลการวิจัยพบว่า หลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวัดป่าจริยธรรมอ้างอิงจากพุทธวิธีดั้งเดิม โดยยึดมั่นในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ควบคู่ไปกับไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และเน้นการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสอนที่หลากหลาย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าพุทธวิธีที่พบได้แก่ การสอนจากรูปธรรมสู่นามธรรม, การสอนอย่างมีลำดับ, การใช้อุปมาอุปไมย (การเล่าเรื่องเปรียบเทียบ), การใช้บุคคลาธิษฐาน (การเล่านิทานชาดก), การใช้ธรรมสาส์น (การสนทนาถามตอบ), การสอนโดยอาศัย

เหตุการณ์จริง (การยกตัวอย่างปัจจุบัน) และการใช้คำถามกระตุ้นความคิด (ให้ผู้ฟังคิดตาม) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำคำสั่งสอนไปปฏิบัติให้เกิดผลได้อย่างแท้จริง

2. รูปแบบและแนวทางการเผยแพร่ธรรมของวัดป่าจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า วัดมีแนวทางเผยแพร่ธรรมที่เน้นการเข้าถึงประชาชนในยุคปัจจุบัน โดยผสมผสาน 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) การเผยแพร่เชิงรับ (เช่น การเทศน์อบรมในวันสำคัญทางศาสนา) 2) การเผยแพร่เชิงรุก (เช่น การจัดค่ายปฏิบัติธรรมและธรรมสัญจร) และ 3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น การเผยแพร่วิดีโอธรรมะ, การจัดอบรมออนไลน์ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook, YouTube, LINE) ในการสื่อสารและตอบข้อธรรม ทั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อ ใช้ในการเผยแพร่คำสั่งสอนไปยังผู้รับฟังให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3. วิเคราะห์การเผยแพร่ธรรมของวัดป่าจริยธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีทำให้การเข้าถึงธรรมะมีความรวดเร็วและทั่วถึง ทำลายข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ สอดคล้องกับวิถีชีวิตยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบปัญหาและอุปสรรคสำคัญ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้านหลัก ดังนี้

3.1 อุปสรรคด้านผู้เผยแพร่ (ผู้ปฏิบัติ) การขาดบุคลากร: พบปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีโดยตรง ทำให้ภาระงานตกอยู่กับพระสงฆ์ไม่กี่รูป ข้อจำกัดด้านเนื้อหา มีข้อจำกัดในการรักษาความถูกต้องของพระธรรมวินัย เมื่อต้องนำเสนอในรูปแบบที่สั้นกระชับ (เช่น คลิปสั้น) ซึ่งอาจทำให้นิเวศน์ หล่น ความเข้าใจคลาดเคลื่อน มีความเสี่ยงที่ผู้รับสารจะเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากการตีความธรรมะด้วยตนเอง

3.2 อุปสรรคด้านผู้รับสาร (ผู้ฟัง) อุปสรรคเชิงโครงสร้างพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้รับสารในหลายพื้นที่ยังประสบปัญหา สัญญาณอินเทอร์เน็ตขาดหาย หรือปัญหาไฟฟ้าดับ ทำให้การรับฟังขาดความต่อเนื่อง อุปสรรคด้านอุปกรณ์และการเข้าถึงผู้รับสารบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ยังไม่มีเครื่องมือที่รองรับ เช่น โทรศัพท์มือถือ (สมาร์ทโฟน) หรืออุปกรณ์ที่ใช้รับฟังได้ อุปสรรคด้านเวลา ผู้รับสารระบุว่า แม้จะสนใจ แต่ “ไม่มีเวลา” ในการรับฟังธรรมะออนไลน์ เนื่องจากติดภาระหน้าที่การงาน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแพร่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ : กรณีศึกษา วัดป่าจริยธรรม” ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ มาอภิปรายร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า หลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวัดป่าจริยธรรมอ้างอิงจากพุทธวิธีดั้งเดิมที่หลากหลาย เช่น การใช้อุปมาอุปไมย, การใช้บุคคลาธิษฐาน (เล่านิทาน), และการใช้ธรรมสากัจฉา (สนทนาถามตอบ) โดยยึดมั่นในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ เหตุที่เป็นเช่นนี้ (สันนิษฐานว่า) เพราะเจ้าอาวาสและทีมงานเผยแพร่ธรรมะเห็นว่าพุทธวิธีเหล่านี้เป็นหลักการสื่อสารเชิงจิตวิทยาที่ผ่านการพิสูจน์แล้วว่าสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ทุกระดับ ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและความเข้าใจได้ง่ายกว่าการบรรยายหลักธรรมที่เป็นนามธรรมเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ พระมหาชวาตี จิรสุทโธ (2565) ที่เสนอว่า “ผู้เผยแพร่ต้องเข้าใจจิตของผู้ฟัง และใช้ภาษาที่เหมาะสมกับภูมิปัญญา” ซึ่งวัดป่าจริยธรรมปฏิบัติ

อย่างชัดเจน โดยเน้นการสื่อสารด้วยเมตตา ใช้คำพูดเรียบง่ายแต่ตรงประเด็น ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและความเข้าใจในธรรม

2. รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ธรรมของวัดป่าจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า วัดมีแนวทางเผยแผ่ธรรมโดยผสมผสาน 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ การเผยแผ่เชิงรับ (เทศน์ในวัด), การเผยแผ่เชิงรุก (จัดค่ายปฏิบัติธรรม) และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Facebook, YouTube, LINE) เพื่อเข้าถึงประชาชนในยุคปัจจุบัน เหตุที่เป็นเช่นนี้ (สันนิษฐานว่า) เพราะวัดป่าจริยธรรมตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ และเข้าใจว่าการเผยแผ่เพียงรูปแบบเดียวไม่สามารถตอบสนองต่อผู้รับสารที่หลากหลายได้ การผสมผสานรูปแบบจึงเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้วัดสามารถเข้าถึงคนได้ทั้งกลุ่มดั้งเดิม (ที่มาวัด) และกลุ่มคนรุ่นใหม่ (ที่อยู่ในโลกออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2553) ที่ว่า พระธรรมเป็น “อกาลิโกธรรม” (ไม่ล้าสมัย) สามารถปรับ “วิธี” เผยแผ่ให้เหมาะกับยุคได้โดยไม่สูญเสีย “แก่น” การเผยแผ่ของวัดป่าจริยธรรมจึงเป็นตัวอย่างของการประยุกต์ธรรมะตามกาลสมัยอย่างแท้จริง

3. วิเคราะห์การเผยแผ่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีทำให้การเข้าถึงธรรมะมีความรวดเร็วและทั่วถึง แต่ก็พบอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การขาดบุคลากรเชี่ยวชาญเทคโนโลยี (ฝั่งวัด) และปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตขาดหาย หรือการไม่มีอุปกรณ์รับฟัง (ฝั่งผู้รับสาร) เหตุที่เป็นเช่นนี้ (สันนิษฐานว่า) เพราะเทคโนโลยีเป็นดาบสองคม แม้จะมีประโยชน์มหาศาลในการขยายผล แต่ก็สร้างความท้าทายใหม่ๆ ทั้งในแง่ของทักษะที่จำเป็น และความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ที่ทำให้ผู้รับสารบางกลุ่มเข้าไม่ถึง ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พระครูกิตติประชาทร (2566) ซึ่งพบว่า การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเผยแผ่ธรรมะช่วยให้พระสงฆ์เข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว แต่ต้องมีการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลเพิ่มเติม และยัง สอดคล้องกับ งานของ ปันพงษ์ วงศ์ณาศรี และวีรณัฐ พรหมจักร (2566) ที่ชี้ว่าการเผยแผ่ในยุคดิจิทัลต้องออกแบบสื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น วัยรุ่นหรือคนทำงาน ซึ่งวัดป่าจริยธรรมได้ใช้คลิปสั้นและเทคนิควิดีโอที่พยายามตอบโจทย์นี้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ให้ภาครัฐและหน่วยงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนวัดและคณะสงฆ์ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เผยแผ่ธรรมะ เช่น การจัดสรรงบประมาณสำหรับอุปกรณ์เทคโนโลยี การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือสนับสนุนการอบรมด้านดิจิทัล เพื่อให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม สร้างมาตรฐานการเผยแผ่ด้วยสื่อดิจิทัล ควรกำหนดแนวทางหรือมาตรฐานการเผยแผ่ธรรมะในสื่อดิจิทัล เช่น การรักษาความถูกต้องของเนื้อหา การสร้างสื่อที่เหมาะสมตามช่วงวัย และหลักปรัญญา เพื่อให้ออกมาสอดคล้องกับหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1.2 ด้านการเผยแผ่ธรรมระดับคณะสงฆ์ มีการพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัลและสื่อสารธรรมะ คณะสงฆ์ควรจัดหลักสูตรอบรมพระสงฆ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้สื่อออนไลน์ การตัดต่อวิดีโอ และการจัดการแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเผยแผ่ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างวัด และการสร้าง Digital Sangha Network จะช่วยให้วัดต่าง ๆ สามารถแลกเปลี่ยนสื่อธรรมะ แลกความรู้ด้านเทคนิค และสนับสนุนกันในการเผยแผ่ ทำให้การเผยแผ่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.3 ด้านการสื่อสารธรรมะระดับวัด พระเจ้าอาวาสผู้เป็นหน้าที่หลักในการเผยแผ่ ต้องปรับปรุงแบบ การเผยแผ่ให้เหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม วัดควรออกแบบสื่อและกิจกรรมให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การใช้ คลิปสั้นบน TikTok สำหรับเยาวชน การไลฟ์สดหรือจัดค่ายออนไลน์สำหรับวัยทำงาน และใช้สื่อวิทยุหรือ เอกสารสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ธรรมะเข้าถึงผู้ฟังได้ทุกช่วงวัยบูรณาการสื่อออนไลน์และออฟไลน์การเผยแผ่ไม่ ควรจำกัดอยู่ที่ช่องทางเดียว วัดควรผสมผสานกิจกรรมเชิงปฏิบัติธรรมในวัดกับกิจกรรมออนไลน์ เช่น การจัด ค่ายวิปัสสนา การเทศน์ และการตอบคำถามแบบ Real-time ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แบบต่อเนื่องและลึกซึ้ง สร้างระบบติดตามและประเมินผล ควรพัฒนาเทคโนโลยีติดตามผลการเผยแผ่ เช่น การ สสำรวจความคิดเห็นผู้ฟัง การประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมออนไลน์ และการติดตามการปฏิบัติธรรมของ ผู้เข้าร่วม เพื่อปรับปรุงคุณภาพและความเหมาะสมของเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน วัด สามารถสร้างเครือข่ายกับชุมชน พุทธศาสนิกชน และอาสาสมัคร เพื่อสนับสนุนการเผยแผ่และช่วยจัดการด้าน เทคนิค ทำให้พระสงฆ์สามารถมุ่งเน้นการสอนและการปฏิบัติธรรมได้เต็มที่

1.4 การเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาในยุคดิจิทัลต้องอาศัยการปรับตัวทั้งในระดับนโยบาย ระดับคณะ สงฆ์ และระดับวัด โดยคำนึงถึงความต่อเนื่องของแก่นธรรม พุทธวิธี และคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ ควบคู่กับการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม การพัฒนาบุคลากรและระบบประเมินผลจะช่วยสร้างความยั่งยืนและ ขยายผลการเผยแผ่ธรรมะไปสู่สังคมได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ และภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงาน พุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนเครื่องมือเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา ทั้งโครงการ และงบประมาณ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิเคราะห์แนวทางการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาแบบบูรณาการเพื่อ สังคมยุคใหม่

2.2 ควรศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาครัฐ ตามหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ซึ่งเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาอย่างยั่งยืน

2.3 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิเคราะห์กฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระ พุทธ ศาสนาของประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสามหัวข้อหลัก อันได้แก่ หลักการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา, การเผยแผ่ ธรรมของวัดป่าจริยธรรม, และ การเผยแผ่ธรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถสังเคราะห์และสรุปเป็น องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้ โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ “รูปแบบการเผยแผ่ธรรม แบบผสมผสานอย่างสมดุล” (Balanced Hybrid Dharma Dissemination Model) ซึ่งให้เห็นว่า ความสำเร็จ ในการเผยแผ่ธรรมของวัดป่าจริยธรรมเกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบ 3 ส่วนที่ทำงานเสริมกันเป็นระบบ นิเวศ (Ecosystem) ที่สมดุล ดังนี้ 1. แก่นแท้ที่มั่นคง (Authentic Core) การเผยแผ่ธรรมทั้งหมดมีรากฐานที่ มั่นคงอยู่บน แก่นธรรมที่ถูกต้อง คือ โอวาทปาฏิโมกข์ (เป็นเป้าหมาย) และ ไตรสิกขา (เป็นกระบวนการ) ทำให้การดำเนินงานทั้งหมดมีทิศทางที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ 2. กิจกรรมที่เข้าถึงง่าย (Accessible Practice) มี การแปลงหลักธรรมที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นกิจกรรมที่จับต้องได้ เช่น ค่ายปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชนและ ประชาชนทั่วไป ควบคู่ไปกับการใช้วิธีการสื่อสารที่เรียบง่าย ทำให้คนทุกกลุ่มสามารถเรียนรู้และเข้าถึงธรรมะ

ผ่านประสบการณ์ตรงได้ และ 3. เทคโนโลยีที่ช่วยขยายผล (Amplifying Technology) มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (Facebook, YouTube, LINE) มาใช้เป็น”เครื่องมือขยายผล” ที่นำเอาแก่นแท้และกิจกรรม ไปสู่สาธารณชนในวงกว้างได้อย่างไร้ขีดจำกัด เป็นการขยายข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ปิ่นพงศ์ วงศ์ณาศรี, & วีรณัฐ พรหมจักร. (2566). กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารพุทธศาสตร์*, 30(2), 45–60.
- เพ็ญศรี ปักกะสีนัง, และคณะ. (2567). การพัฒนาจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(3), 1120–1136.
- พระครูกิตติประชาทร (ละออง กิตติธโร), พระสมุห์ธงชัย สุนทรจากร, & สุริยะ มาตรฐาน. (2567). ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(2).
- พระครูโกวิทธรรมวาทิ, จันทน์สม์ ตาบุลิ่ง, & พระปลัดธวัชชัย ขตติยเมธี. (2567). **บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวินัยธรปัญญา ปญญาโร (ศรีสมุทร), & บุญเตือน ทรัพย์เพชร. (2564). การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(4), 423–433.
- พระไชยเสน วงสอนเพ็ด, และคณะ. (2566). วิเคราะห์การใช้สื่อออนไลน์ในการศึกษาพระธรรมวินัยและการเผยแผ่ของพระภิกษุสามเณรในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ ปยุตโต). (2533). *พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). (2522). *พระป่าไปสอนฝรั่งที่เมืองนอก*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระพุทธทาสภิกขุ. (2523). *ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมยุคกึ่งพุทธกาลของธรรมทานมูลนิธิเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม*. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พระรุ่งตะวัน สิริวัฒน์. (2566). พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสื่อออนไลน์ยุค 5G. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 1(4), 32–46.
- ภมร สีลารักษ์, & พระมหาพงศ์ทราทิศย์ สุธีโร (ก้องเสียง). (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 6(3), 135–136.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2546). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2538). *เทคนิคการเผยแผ่พระศาสนา*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- สมเด็จพระสังฆราช (มี). (2506). *คณะสงฆ์ไทยไปลังกาคครั้งกรุงศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.